

Želdyno įtaka socialinei miesto centro aplinkai: Taikos sodų Šefilde atvejis

Indrė Gražulevičiūtė-Vileniškė

*Kauno technologijos universiteto Architektūros ir kraštotvarkos katedra
Studentų g. 48, LT-51367 Kaunas,
tel. +370 37 451546, el. paštas grazuleviciute@yahoo.co.uk*

Lietuvos miestuose pastebimos su miestų želdynais susijusios problemos – tinkamai įrengtų želdynų trūkumas, viešųjų erdvių funkcionavimo problemos ir socialinio želdynų vaidmens ignoravimas – skatina pasidomėti užsienio patirtimi šioje srityje. Straipsnio tikslas – nustatyti želdyno įtakos miesto socialinei aplinkai aspektus ir juos išplėtoti remiantis Taikos sodų – Šefildo miesto (Didžioji Britanija) centre naujai sukurtu želdynu – atveju.

Reikšminiai žodžiai: želdynas, socialinė aplinka, miesto centras, Taikos sodai, Šefildas.

The problems of creation and functioning of green public spaces, such as the lack of properly equipped public greenery, abandonment or commercialization of public spaces, disregard of social function of public green spaces, observed in Lithuanian cities encourage analyzing the experience of foreign countries in this field. The aim of this article is to determine the aspects of the influence of public green spaces on the social environment of the city and to detail them using the case study of Peace Gardens, a newly created public space in Sheffield (UK).

Key words: green space, social environment, city centre, Peace Gardens, Sheffield

Įvadas

Miestas apibūdinamas kaip sudėtinga sistema: „miesto visuomenė (bendruomenės) – veikla – gamtiniai ir antropogeniniai elementai – aplinka“ (Burinskienė ir kt., 2000). Remiantis tokiu miesto apibrėžimu, galima nagrinėti miesto visuomenės ir bendruomenių bei želdynų – teritorijų jungiančių gamtinius ir antropogeninius elementus – ryšius. Galima išskirti tris želdynų įtaką miesto ir jo centro socialinei aplinkai nagrinėti remiantis užsienio patirtimi skatinančius aspektus: tinkamai įrengtų želdynų trūkumas Lietuvos miestuose, viešųjų erdvių funkcionavimo problemos ir socialinio želdynų vaidmens ignoravimas.

Įrengtų želdynų trūkumas Lietuvos miestuose ir jų socialinio vaidmens ignoravimas. Lietuvos miestai dažnai įvardijami vienais žaliausių Europoje. Jie iš tiesų pasižymi gamtinių teritorijų gausa, tačiau mokslininkai (Jakovlevas–Mateckis, 2006; Pilkauskas, 2008) pastebi, kad daugeliu atvejų jos nėra įrengtos ir pritaikytos visuomenės poreikiams arba yra įrengtos netinkamai. Pavyzdžiui, vienam Tauragės miesto gyventojui tenka 25,4 m² miesto žaliųjų plotų ir tik 0,5 m² įrengtų želdynų (Tauragės..., 2007). Vilniuje žalieji plotai sudaro apie 36 proc. miesto teritorijos, tačiau įrengtų poilsui skirtų želdynų vienam gyventojui tenka tik 9 m². Mieste taip pat esama rajonų, kuriuose tokių želdynų beveik nėra (Jakovlevas–Mateckis, 2006). Taip pat esama atvejų, kai net ir įrengiant želdynus pamirštama jų socialinė funkcija. R. Pilkauskas (2008) pateikia neergonomiškai įrengtų Lietuvos miestų želdynų pavyzdžių. Jo teigimu, želdynai turėtų būti ne tik gražios ir patrauklios, bet ir žmonių poilsiui tinkamos vietos. Socialinio želdynų vaidmens nykimą pastebi ir A. Samalavičius. Jis teigia, kad mechanistinės Le Corbusier ir jo pasekėjų urbanistinės filosofijos vyravimas ir sunkiai suvaldoma reali miestų plėtra žaliuosius miestiečių laisvalaikiiui skirtus plotus redukavo iki oficialioms ceremonijoms skirtų aikščių ir parkų.

Viešųjų erdvių formavimo ir funkcionavimo problemos. Viešųjų miesto erdvių, tarp jų ir želdynų, formavimo ir funkcionavimo problemos Lietuvos mokslininkų taip pat nelieka nepastebėtos. Pavyzdžiui, A. Samalavičius (2009) teigia, kad užstatytų miestų erdvių sutankinimas sukelia ilgalaikius konfliktus tarp privačių ir viešųjų erdvių. K. Jakovlevas–Mateckis (2006) nurodo, kad Lietuvoje prasidėjus privatizacijos procesui, miesto želdynams ir jų formavimui susidarė ne visada palankios sąlygos. J. Bučo (2007) teigimu, viešųjų erdvių kūrimas ir esamų kokybės gerinimas miesto istoriniame centre yra svarbūs ir gyvenimo sąlygoms, ir bendram miesto įvaizdžiui gerinti.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Pagrindinis darbo tikslas – nustatyti ir išanalizuoti želdyno įtakos miesto centro socialinei aplinkai aspektus remiantis Taikos sodų – Šefildo miesto (Didžioji Britanija) centre naujai sukurto želdyno – atveju. Siekiant darbo tikslo, reikėjo atlikti šiuos uždavinius: remiantis literatūra išskirti potencialius želdynų įtakos miesto socialinei aplinkai aspektus ir juos išplėtoti remiantis Taikos sodų Šefilde pavyzdžiu.

Tyrimų metodai

Siekiant nustatyti želdynų įtakos socialinei miesto aplinkai aspektus, išanalizuota Lietuvos ir užsienio literatūra. Tiriant Taikos sodų Šefilde įtaką miesto centro socialinei aplinkai, atlikta literatūros, projektinės medžiagos ir aerofotografijų bei esamos želdyno situacijos analizė. Tiriant Taikos sodų Šefilde esamą situaciją ir naudojimo tendencijas, atlikti žvalgomieji tyrimai vietoje ir išsami fotofiksacija. Atlikus analizes, gauti duomenys palyginti ir apibendrinti.

Rezultatai

Želdynų ir miesto socialinės aplinkos sąveikos aspektai

Želdynų įtaka miestų socialinei aplinkai yra gana nauja, tačiau sparčiai plėtojama tema. Šiai temai dėmesio skiria tiek užsienio (Willis, 2003; Barbosa ir kt., 2007; Wood ir Landry, 2008), tiek Lietuvos (Jakovlevas–Mateckis, 2006; Stauskas, 2006; Burinskienė ir Rudzkenė, 2006; 2006; Pilkauskas, 2008; Bučas, 2008) mokslininkai. Pavyzdžiui, 2005 m. Lietuvos turto vertintojų asociacija kartu su Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjunga ir kitais partneriais organizavo konferenciją „Parkas mieste – socialinis ir ekonominis veiksnys“. Konferencijoje diskutuota viešųjų ir privačių žaliųjų erdvių kūrimo, saugojimo ir jų įtakos visuomenei, ekonomikai, miestų aplinkos savitumui ir gyvenimo kokybės gerinimui klausimais. Išanalizavus užsienio ir Lietuvos literatūrą, galima išskirti penkis miesto socialinės aplinkos ir želdynų sąveikos aspektus: sisteminių, ekonominių, rekreacinių, socialinės sanglaudos skatinimo ir demokratinės visuomenės formavimo bei kultūrinių.

Miesto socialinės aplinkos ir želdynų sąveika sisteminiu aspektu. Socialinės aplinkos ir miestų želdynų sąveiką sisteminiu aspektu nagrinėjo K. Jakovlevas-Mateckis (2006). Jis miesto želdynus traktuoja kaip sistemą ir pateikia jos vystymo siūlymus, greta kitų miestų želdynų sistemos posisteminių išskirdamas ir socialinį. Jo teigimu, toks sisteminis požiūris išryškina žmogaus poreikių tenkinimo svarbą ir želdynų sistemos, apimančios tiek atskiruosius miesto želdynus, tiek integruotuosius (priklausomuosius), esančius gyvenamuosiuose, pramonės, komercinėse ir kitokiose teritorijose, socialinį reikšmingumą. Socialinį želdynų vaidmenį sisteminiu požiūriu rodo ir miestų regeneracijos patirtis. I. Thompson ir kt. (2007) teigimu, viena pagrindinių sričių, kurioje šiandien dirba britų kraštovaizdžio architektai, yra praeityje buvusių pramoniniais ir socialinių-ekonominių gyvybingumą praradusių miestų regeneracija. Gerindami aplinkos kokybę, kurdami želdynus ir kitas viešąsias erdves ir vystydami kultūrinės funkcijas, jie prisideda prie sistemingo miestų atgaivinimo.

Miesto socialinės aplinkos ir želdynų sąveika ekonominiu aspektu. Galima išskirti du miesto želdynų ekonominės įtakos aspektus: želdynų įtaka nekilnojamojo turto kainoms ir želdynų įtaka bendram miesto centro ar rajono ekonominiam gyvybingumui. Pastarąjį aspektą kiekybiškai įvertinti sunku, tačiau galima daryti prielaidą, kad miestų želdynai, ypatingai esantys miesto centre, kaip žmonių traukos vietos, gali padidinti aplinkinių teritorijų ekonominį gyvybingumą. Dažniausiai literatūroje aprašomi įvairių charakteristikų, tarp jų ir kaimynystėje esančių želdynų kiekio ir kokybės, įtakos nekilnojamojo turto kainoms tyrimai. G. Z. Fan ir kt. (2006), M. Burinskienės ir V. Rudzkenės (2006) ir daugelio kitų mokslininkų teigimu, pastato arba žemės sklypo rinkos kainai įtakos gali turėti jo charakteristikos, tokios kaip dydis, būklė, suplanavimas ir jo aplinkos savybės, tokios kaip rajono prestižas, atstumas iki viešųjų erdvių, infrastruktūros

išvystymas ir kt. Remdamosi šia prielaida, M. Burinskienė ir V. Rudzkienė (2006) analizavo želdynų įtaką gyvenimo kokybei ir būsto kainai Vilniuje.

Miesto socialinės aplinkos ir želdynų sąveika rekreaciniu aspektu. Viešieji miestų parkai didžiuosiuose pramoniniuose Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų miestuose K. Jakovlevo–Mateckio (2006) teigimu pradėti kurti dar XVII–XVIII a. Garsiausias toks parkas, ko gero, yra XIX a. viduryje sukurtas Niujorko Centrinis parkas. Nuo pat kūrimo pradžios modernių miestų parkų pagrindinė paskirtis buvo miestiečių rekreacija. Rekreacija yra svarbi ne tik kaip asmens fizinių ir dvasinių jėgų atstatymas, bet ir kaip socialinis reiškinys. E. Vitkienė (2008) rekreaciją apibūdina kaip vieną iš valstybės priimtų visuomenės vystymo funkcijų. Atsižvelgiant į tai, kad rekreacija gali būti tiek kultūrinė, tiek pažintinė bei skatinti socializaciją, miestų parkai gali būti reikšmingi rekreacijos, kaip valstybės visuomenės vystymo funkcijos požiūriu.

Miesto socialinės aplinkos ir želdynų sąveika socialinės sanglaudos skatinimo ir demokratinės visuomenės formavimo aspektu. Ph. Wood ir Ch. Landry (2008) analizavę tarpkultūrinės integracijos galimybes miestuose, aptarė miestų viešųjų erdvių, taip pat ir miestų parkų, potencialą skatinti socialinę sanglaudą ir formuoti demokratinę visuomenę. Jų teigimu, praeityje miestų parkai buvo kuriami išskirtinai miestiečių poilsiui, nesiekiant skatinti socialinės integracijos, ir kiekviena socialinė klasė juose rasdavo sau priimtina vietą. Atsižvelgiant į tai, jie nelinkę pernelyg optimistiškai vertinti tradicinių miesto parkų vaidmens skatinant socialinę sanglaudą, tačiau pateikia keletą pozityvių pavyzdžių, kuomet tinkamas miestų želdynų valdymas ir veiklos juose organizavimas padėjo įveikti tarpkultūrinius barjerus. Socialinį želdynų aspektą miestuose aptarė ir V. Stauskas (2006). Jis teigia, kad vystant komunikacijos technologijas ir žmogui vis daugiau laiko praleidžiant namuose, didėja viešųjų žaliųjų erdvių, kaip bendravimo ir socialinių ryšių vietų, reikšmė.

Miesto socialinės aplinkos ir želdynų sąveika kultūriniu ir paveldosauginiu aspektu. Šiuolaikiniai ir istoriniai miestų želdynai gali būti reikšmingi kaip kultūros centrai. Pavyzdžiui, R. Pilkauskas (2006) aptaria Viletės parko Paryžiuje kūrimo patirtį ir koncepciją, kurios tikslas buvo aktyviam miestiečių poilsiui ir lavinimui skirtas parkas su daugybe pastatų ir įrenginių. Želdynų, kaip kultūros paveldo, koncepcijai dėmesio skyrė J. Bučas (2006), K. Jakovlevas–Mateckis (2006), J. Vitkuvienė. K. Jakovlevo–Mateckio (2006) teigimu, žmonių gyvenimo, darbo ir asmeninės istorijos pėdsakai lieka ne tik miestų statiniuose, bet ir parkų, skverų želdynuose. J. Vitkuvienė (2006) nagrinėjo specifinės miestų želdynų grupės – į miestų teritorijas patekusių dvarų sodybų su istoriniais želdynais – panaudojimo kiekybinei ir kokybinei miestų plėtrai galimybes.

Taikos sodų įtaka Šefildo miesto centro socialinei aplinkai

Taikos sodų priešistorė ir bendras apibūdinimas. 1998 m. baigti įrengti Taikos sodai (1 ir 2 pav.) plyti pietinėje istorinio Šefildo miesto savivaldybės pastato ir jo 1920 m. statyto priestato pusėje. Šioje vietoje atvira erdvė plytėjo dar nuo 1937 m., kuomet buvo nugriauta apleista Šv. Pauliaus bažnyčia atlaisvinant sklypą miesto savivaldybės priestato statybai. Priestato statybos darbus sustabdė Antrasis pasaulinis karas. Po karo atvira erdvė pavadinta Taikos sodais, joje buvo įrengti gėlynai. 1990–aisiais išskirtiniu dizainu nepasižymėjusią viešąją erdvę buvo nutarta pertvarkyti. Simetriškas savivaldybės priestato fasadas lėmė naujojo apskirto plano želdyno kompozicinio centro pasirinkimą. Želdyno centru tapo į grindinį įmontuotas valdomas fontanas, įrengtas žemiausioje želdyno vietoje. Želdyną nuo šalia esančios judrios gatvės ir aplink plytinčios Miesto savivaldybės aikštės skiria apytiksliai 2 m aukščių skirtumas ir perimetru besidriekianti apželdinta baliustrada. Į želdyno centrą veda penki laiptatakliai. Lygiagrečiai kiekvienam laiptatakliai teka vandens srovės, tariamai trykštančios iš įėjimus įreminančių metalinių urnų. Takais atskirtuose želdyno fragmentuose įrengtos 0,5 m nuo grindinio paviršiaus pakeltos pievelės poilsiui (Thompson ir kt., 2007). I. Thompson ir kt. išskiria keletą svarbiausių projekto bruožų: kokybės siekis (naudotos kokybiškos medžiagos, daug natūralaus akmens); simboliškumas (želdyne gausu

miesto praeities ir savitumo atspindžių); kolektyvinis kūrybos procesas ir menininkų integravimas į kūrybos procesą (kuriant projektą dalyvavo trys miesto menininkai ir dvi menininkų komandos).

Taikos sodų projektas, jo įgyvendinimas ir želdyno funkcionavimas puikiai iliustruoja pirmajame skyriuje išskirtus penkis miesto socialinės aplinkos ir želdyno sąveikos aspektus: šis želdynas – tai platesnės miesto fizinio, socialinio ir ekonominio atgaivinimo strategijos dalis (sisteminis, ekonominis aspektai); Taikos sodai tarnauja kaip trumpalaikės miestiečių rekreacijos vieta ir suburia žmones bendrauti (rekreacinis, socialinės sanglaudos skatinimo ir demokratinės visuomenės formavimo aspektai); želdynas, atspindintis postmodernios architektūros tendencijas, įsilieja į aplinką, bet kartu atspindi sukūrimo laikmetį bei suvienija ir įkūnija visuomenės pageidavimus, menininkų, architektų, kitų specialistų kūrybą ir darbą (kultūrinis ir paveldosauginis aspektai).

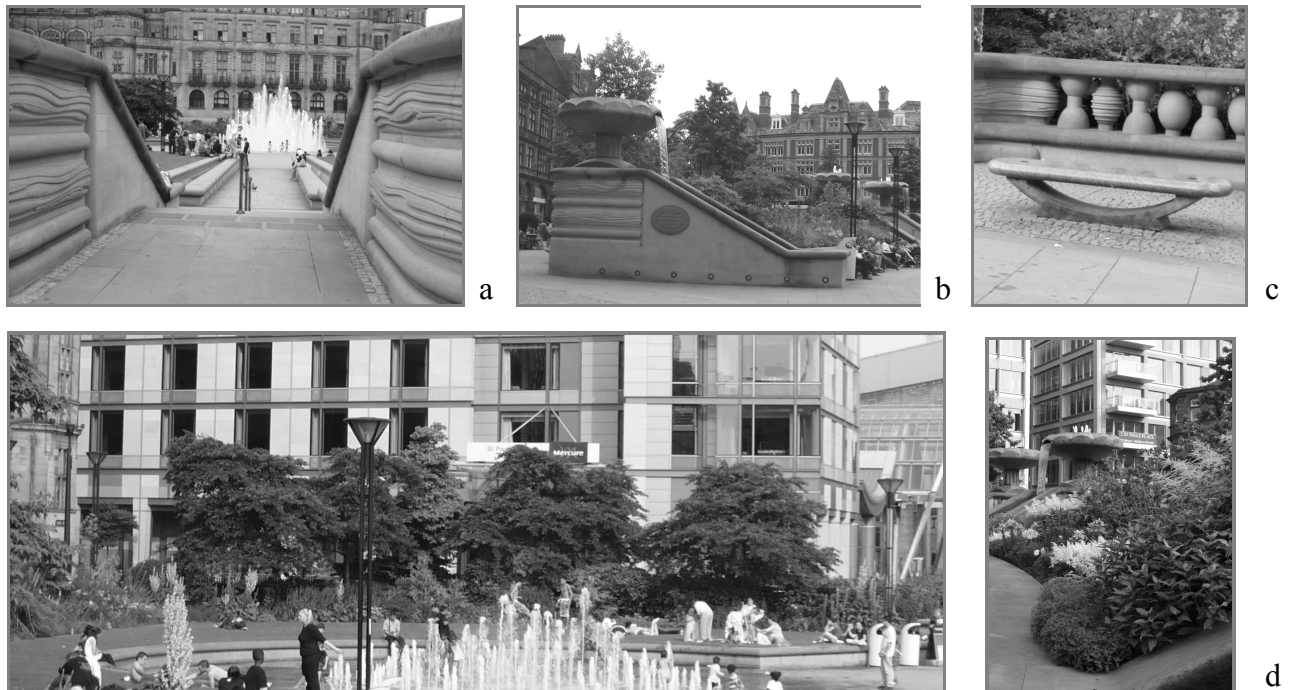
1 pav. Taikos sodai Šefildo miesto centre: a) bendras vaizdas; b) socialinė želdyno funkcija
(I. Gražulevičiūtės-Vileniškės nuotraukos)

Fig. 1. Peace Gardens in the center of Sheffield: a) general view; b) social function
(photographs by I. Gražulevičiūtė-Vileniškė)

Taikos sodai kaip miesto centro atgaivinimo strategijos dalis. Šefildas yra tipiškas postindustrinis Didžiosios Britanijos miestas. Praeityje jo klestėjimą lėmusios plieno gamybos ir metalo apdirbimo pramonės šiandien mieste beveik neliko. Kaip ir daugelio panašaus likimo miestų, Šefildo miesto valdžia negatyvaus negyvybingo pramoninio miesto įvaizdžio nusprendė atsikratyti pasitelkdama kultūrinės, komercinės ir socialines funkcijas, miesto centro aplinkos kokybės gerinimą. Taikos sodų projektas tapo sistemingų miesto centro atgaivinimo pastangų, apėmusių naujų funkcijų diegimą, pastatų statybas ir viešųjų erdvių kūrimą ir tvarkymą, dalimi. Miesto centro atgaivinimo pastangos – 2,5 ha teritorijos bendrasis planas – buvo pavadintos „Miesto širdies“ projektu (Dickinson, 2002). I. Thompson ir kt. (2007) teigia, kad tai didžiausias miesto centro regeneracijos projektas Britanijoje nuo 1950–ųjų. Jį vykdant buvo pastatyta Tūkstantmečio meno galerija, nugriautas miesto gyventojų nemėgstamas istorinio miesto savivaldybės pastato 1970–ųjų modernizmo architektūros priestatas ir jo vietoje sukurti išpūdingi žiemos sodai – dengta visais metų laikais ir visą parą visuomenei atvira oranžerija – bei įgyvendinta ar numatoma įgyvendinti daug kitų naujų projektų. Svarbu paminėti, kad Taikos sodų projektas yra ne tik miesto socialinės, ekonominės ir fizinės aplinkos atgaivinimo pastangų dalis, bet ir

harmoningai jungiasi su kitomis naujai sukurtomis ir prieš tai egzistavusiomis viešosiomis erdvėmis ir jas papildo.

Taikos sodai kaip socialinis kondensatorius. Taikos sodų socialinis aspektas išryškėja nuo pat jų kūrimo pradžios. Kaip teigia I. Thompson ir kt. (2007), pertvarkyti prie miesto savivaldybės esančią viešąją erdvę ir joje sukurti naujos kokybės želdyną buvo nutarta, siekiant spręsti socialines problemas. 1990-aisiais skveras tapo benamių ir alkoholikų susibūrimų vieta ir įgijo neigiamą reputaciją. Projekto tikslas buvo paversti šią teritoriją visos miesto bendruomenės susitikimų ir poilsio vieta. Svarbu paminėti ir išsamias projekto užsakovų bei kūrėjų konsultacijas su visuomene. Visuomenės pageidavimai mieste turėti žaliąją erdvę – sodą – o ne pramogoms skirtą dengtą aikštę ir į želdyne įrengti fontaną ar kitaip panaudoti vandenį, buvo ne tik išklaustyti, bet ir kūrybingai įgyvendinti.

2 pav. Taikos sodai Šefildo miesto centre: a) įėjimas ir pagrindinis fontanas; b) įėjimus įrėminančios urnos; c) baliustrada; d) apželdinimo fragmentai (I. Gražulevičiūtės-Vileniškės nuotraukos)

Fig. 2. Peace Gardens in the center of Sheffield: a) entrance and the main fountain; b) metal vessels flanking the entrances; c) balustrade; d) fragments of planting (photographs by I. Gražulevičiūtė-Vileniškė)

Kalbant apie socialinį Taikos sodų vaidmenį, svarbu aptarti ir jų funkcionavimą. Sodų idėja ir naudojimo tendencijos atskleidžia jų, kaip „socialinio kondensatoriaus“, vaidmenį. „Socialinio kondensatoriaus“ idėja buvo iškelta dar Sovietų sąjungos architektų 1920–1925 metais. Buvo manoma, kad atitinkamai suprojektuotos erdvės gali paskatinti norimus socialinius procesus, t. y. keisti visuomenę kolektyvizmo ir bendradarbiavimo link (Vanagas, 1996; Lefebvre, 2003). Tačiau H. Lefebvre (2003) pastebėjo, kad geros intencijos ne visada duoda lauktus rezultatus, o architektas ar planuotojas, būdamas savo visuomenės ir institucinės aplinkos dalis, kad ir nesąmoningai, savo kūryba išreiškia joje vyraujančias nuostatas. Taigi architekto ar urbanisto kūrinys, kuriuo siekta paskatinti socialinę sanglaudą, gali kaip tik išryškinti negatyvias segregacijos, priešiško tendencijas. Taikos sodai dienos metu iš tiesų sulaukia daug įvairaus amžiaus ir socialinių grupių lankytojų, kurie randa sau priimtinas erdves nedidelėje želdyno teritorijoje. Esant geram orui, Taikos sodai primena dūzgiančių bičių avilį. Toks žmonių sambūris iš tiesų sudaro progas bendrauti ir užmegzti ryšius tarp skirtingų etninių ir socialinių grupių. Tačiau, kaip teigia Ph. Wood ir Ch. Landry (2008), žmonės gali naudotis ta pačia viešąja erdve nebendraudami ir vieni kitų

išvengdami. Tai pastebėtina ir Taikos soduose, kur vakarais yra linkusios rinktis jaunų imigrantų grupės, tad miesto policijai tenka budėti želdyne.

Taikos sodai kaip postmoderni erdvė. Taikos sodų projektas net keletu aspektų išreiškia modernistinio aplinkos formavimo ir istorinių ar savaimė susiklosčiusių erdvių performavimo nuostatų atsisakymą ir postmodernaus architektūros kūrimo ir aplinkos formavimo ideologiją. F. Jameson (2002) postmodernizmo architektūros kūrinius apibūdina kaip paprastai populiariesnius visuomenėje, pastatytus iš vietinių medžiagų ir pasižyminčius paprastumu, pagarbiai įsiterpiančius į miesto audinį ir siekiančius „kalbėti ta pačia kalba“, kaip ir supanti aplinka. F. Jameson (2003) taip pat apibūdina vieną iš postmodernizmo architektūros pavyzdžių „Westin Bonaventure“ viešbutį Los Andželo centre, išskirdamas būdingiausias jo bruožas: užmojį būti absoliučia užbaigta erdve, savotišku miniatiūriniu miestu ir aplinkos pertvarkymo siekio nebuvimą. Tokios iš pažiūros priešingos savybės kaip atsiribojimas ir integracija būdingos ir Taikos sodų želdynui tiek suplanavimo, tiek mažosios architektūros formų, tiek bendro kuriamo įvaizdžio prasme. Želdynas nuo supančios aplinkos atsiriboja aukščių skirtumu, tačiau į istorinę aplinką įsilieja iš pažiūros tradiciniu, formaliu suplanavimu. Pirmas želdyno keliamas išpūdis gali būti apgaulingas – jį galima palaikyti istorinių formų imitacija. Tačiau, I. Thompson ir kt. (2007) teigia, kad Taikos sodų mažosios architektūros elementai, jame integruoti menininkų darbai ir apželdinimas, naudojant augalus dideliais lapais, sukuria ne istorinių laikų išpūdį, o greičiau primena nežemiškos civilizacijos sukurtą aplinką. Taigi, želdynas įsijungia į aplinką, tačiau kartu lieka užbaigtas ir autonomiškas, jis kalba ir ta pačia kalba, kaip ir jį supanti aplinka, ir kartu kita. Ši skirtumų ir panašumų dermė yra svarbi ir paveldosaugos prasme – želdynas dera istorinėje aplinkoje, kartu bylodamas apie savo sukūrimo laikmetį. Želdynui taip pat būdingas F. Jameson (2003) įvardintas populiarumas visuomenėje ir vietinių medžiagų naudojimas. Pavyzdžiui, atraminėms sienelėms buvo panaudotas smiltainis iš tos pačios skaldyklos, kaip ir istoriniam miesto savivaldybės pastatui. Šis želdynas nėra vien tik funkcionalus objektas. Postmodernizmo principus atitinka gausiai želdyne naudojama simbolių kalba. I. Thompson ir kt. teigia (2007), kad simbolika naudojama ne tik pavieniuose elementuose, bet ir visame suplanavime: penki laiptatakliai, vedantys į želdyną su lygiagrečiai tekančiomis vandens srovėmis, simbolizuoja penkias upes ant kurių, kaip teigiama, buvo įkurtas miestas; metalinės urnos šalia įėjimų simbolizuoja šių upių ištakas, o savo forma primena metalo lydymui pramonėje naudotas talpyklas; kiti želdyne panaudoti bronziniai elementai taip pat atspindi miesto, kaip metalo apdirbimo centro, istoriją; fontanas simbolizuoja miesto centro gyvybingumą. Svarbu paminėti ir postmodernizmui būdingus pliuralizmo ir dialogo principus: sukurta Taikos sodų erdvė nėra vien architektų ar urbanistų monologas. I. Thompson ir kt. (2007) parko kūrimą vadina „komiteto dizainu“: į projektavimo ir vadybos procesus įsitraukė didelė architektų, kraštovaizdžio architektų, kitų specialistų ir menininkų komanda, buvo įtraukta ir visuomenė.

Išvados

1. Analizuojant miesto viešųjų želdynų įtaką socialinei aplinkai galima išskirti penkis želdynų ir socialinės aplinkos sąveikos aspektus: *sisteminį* – miestų želdynai analizuojami kaip gyvenimo kokybę gerinančių, gyventojų poreikius tenkinančių miesto elementų sistema; *ekonominį* – želdynų įtaka nekilnojamojo turto kainoms ir bendram miesto ar jo dalių ekonominiam gyvybingumui; visuomenės *rekreacijos*; *socializacijos* skatinimo; *kultūrinį* ir *paveldosauginį* – miestų želdynai gali tapti kultūros centrais, talpinti kultūrinės funkcijas ir kartu atspindėti miesto praeitį ir raidą.
2. Taikos sodų želdynas atspindi visus išskirtus miesto socialinės aplinkos ir želdyno sąveikos aspektus: šis želdynas – tai platesnės *sisteminio* miesto fizinio, socialinio ir ekonominio atgaivinimo strategijos dalis; Taikos sodai tarnauja kaip trumpalaikės miestiečių *rekreacijos* vieta ir, nors išryškindami miesto socialines problemas, skatina socializaciją; šis želdynas, atspindintis postmodernios architektūros ir *kultūros* bei šiuolaikinės *paveldosaugos*

tendencijas, įsilieja į aplinką, kartu liudydamas savo sukūrimo laikmetį, bei sujungia ir įkūnija visuomenės pageidavimus, menininkų, architektų, kitų specialistų kūrybą ir darbą.

Literatūra

1. Barbosa O., Tratalos J. A., Armsworth P. R., Davies R. G., Richard A. Fuller R. A., Johnson P., Gaston K. J. Who Benefits from Access to Green Space? A Case Study from Sheffield, UK. *Landscape and Urban Planning*, No. 83, 2007. P. 187–195
2. Bučas J. Miesto įvaizdis naujo požiūrio į apsaugą ir plėtrą kontekste. *Pažangioji statyba. Konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas, 2007. P. 204–212
3. Bučas J. XXI a. miestas: aplinkosaugos aspektas. *Advanced Construction. Proceedings of international conference*. Kaunas, Lithuania, 2008. P. 27–42
4. Bučas J. Žaliojo kultūros paveldo problema. *Urbanistika ir architektūra*, Nr. 30, 2006. P. 19–29
5. Burinskienė M., Jakovlevas-Mateckis K. ir kt. Miestotvarka. Vilnius, 2000
6. Burinskienė M., Rudzkiene V. Želdynų įtaka gyvenimo kokybei ir būsto kainai Vilniuje. *Urbanistika ir architektūra*, Nr. 30, 2006. P. 30–37
7. Dickinson D. Sheffield Heart of the City Project. 2002. [žiūrėta 2009 12 02]. Prieiga per internetą: http://www.burohappold.com/BH/NWS_2002SheffieldHeartoftheCityProject.aspx
8. Fan G. Z., Ong S. E., Koh C. H. Determinants of house price: a decision tree approach. *Urban Studies*, No. 43, 2006. P. 2301–2315
9. Jakovlevas-Mateckis K. Miesto želdynų problemos ir jų socialinė paskirtis. *Urbanistika ir architektūra*, Nr. 30, 2006. P. 3–14
10. Jameson F. Kultūros posūkis. Rinktiniai darbai apie postmodernizmą (1983–1998). Vilnius, 2002
11. Lefebvre H. The Urban Revolution. Minneapolis, University of Minnesota Press, 2003
12. Pilkauskas R. Paryžiaus Viletės parko (Park De La Villette) projekto tarptautinio konkurso pamokos. *Urbanistika ir architektūra*, Nr. 30, 2006, P. 57–68
13. Pilkauskas R. Želdynų erdvės ir prasmės. *Kultūros barai: kultūros ir meno mėnesinis žurnalas*, Nr. 9, 2008. P. 8–11
14. Samalavičius A. Viešosios erdvės ir urbanistinė plėtra. Jakatis, J., Bardauskienė, D., Valevičienė, N. III. *Būsto modernizavimas: nuo pastato remonto iki miesto at(si)naujinimo*. Urbanistinio forumo pranešimų medžiaga. Vilnius, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2009. P. 32
15. Stauskas V. Miestų žaliosios erdvės socialinių ir ekonominių interesų balanso aspektu. *Urbanistika ir architektūra*, Nr. 30, 2006. P. 15–18
16. Tauragės miesto teritorijos bendrasis planas. Konceptija. 2007. Vilniaus Gedimino technikos universiteto Teritorijų planavimo mokslo institutas. [žiūrėta 2008 12 01]. Prieiga per internetą: <http://www.tpi.vgtu.lt/?id=14727.12164>
17. Thompson I., Dam T., Nielsen J. B. European Landscape Architecture: Best Practise in Detailing. Abingdon, Routledge, 2007
18. Vanagas J. Miesto sociologijos pagrindai. Vilnius, 1996
19. Vitkienė E. Rekreacija. Rekreacijos marketingo tyrimai. Klaipėda, 2008
20. Vitkuvienė J. Dvarų sodybų želdynai miestų plėtros kontekste. *Urbanistika ir architektūra*, Nr. 30, 2006. P. 47–50
21. Willis K. G. Pricing public parks. *Journal of Environmental Planning and Management*, No. 46, 2003. P. 3–17
22. Wood Ph., Landry Ch. The Intercultural City. Planning for Diversity Advantage. London, Earthscan, 2008

The Influence of Green Public Area on the Social Environment of Urban Center: Case of Peace Gardens in Sheffield

Summary

The problems of creation and functioning of green public spaces, such as the lack of properly equipped public greenery, abandonment or commercialization of public spaces, disregard of social function of public green spaces, observed in Lithuanian cities encourage analyzing the experience of foreign countries in this field. The aim of this article is to determine the aspects of the influence of public green spaces on the social environment of the city and to detail them using the case study of Peace Gardens, a newly created public space in Sheffield (UK). The analysis of the influence of public green areas on the social environment of the city allowed distinguishing five aspects of the interaction of public greenery and social environment: systematic (the urban public green spaces can be analyzed as the system of the elements improving the quality of life and satisfying the needs of the residents); economic (the influence

of public green spaces on the real estate prices and general economic viability of the city or its districts); recreation of the society; encouragement of socialization; cultural and heritage preservation (public green spaces can become urban cultural centers, they can host numerous cultural functions and reflect the past and the development of the city). The Peace Gardens in Sheffield clearly embody all the above mentioned aspects of the interaction between the public green spaces: this green space is a part of the larger systematic efforts of urban rehabilitation, it serves as a space for a short-term recreation of city's residents, and, even if highlighting existing social tensions, it encourages intercultural encounters and socialization. This postmodern public space simultaneously reflects contemporary design and architectural trends and the ideas of heritage preservation: it blends into existing historical environment at the same time reflecting the period of its creation.